

УДК 811.111'255:791.43(075.8)

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2025-213-40>**АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ ПЕРЕКЛАД: SOFT AND HARD SKILLS****AUDIOVISUAL TRANSLATION: SOFT AND HARD SKILLS****Лук'янова Т. Г.,*****orcid.org/0000-0003-0348-9414****кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша**Харківського національного університету**імені В.Н. Каразіна*

Стаття покликана дослідити питання про «жорсткі» та «м'які» навички, необхідні перекладачеві для роботи з аудіовізуальними текстами. Дослідження розглядає професійні компетенції перекладача, що включають знання теорії та практики перекладу, володіння мовами оригіналу та перекладу, базові знання з кіно-виробництва, основ субтитрування, дубляжу та закадрового перекладу, технічні знання, вміння користуватися спеціальними програмами, культурні компетенції – знання про культуру, систему цінностей, стандарти та табу в мові рідної та «чужої» культури, вміння адаптувати аудіовізуальний продукт під певну культуру, володіння термінологією в певній галузі, вміння аналізувати матеріал, постійно розвиватися в своїй професійній сфері. На сучасному етапі виникає необхідність робити аудіовізуальні тексти доступними, тож таке вміння є не менш важливим серед вже перелічених. Адаптація текстів для осіб з порушеннями зору та слуху є необхідною складовою при вивченні аудіовізуального перекладу. Стаття вивчає основні соціально-комунікативні навички необхідні в заявленій сфері, а саме вербальні та невербальні комунікаційні навички та навички активного слухання, навички, необхідні для розвитку емоційного інтелекту, креативного та критичного мислення, лідерських навичок та вміння працювати у команді тощо. Ми торкаємося питання можливостей штучного інтелекту та перекладу в аудіовізуальній сфері і робимо спробу прояснити те, які навички необхідно розвивати перекладачеві з появою ШІ. Поєднання мовних та технічних навичок, спеціалізовані знання в сфері виробництва аудіовізуального контенту, розуміння інструментів ШІ, культури та наявність «м'яких» навичок дають можливість перекладачам залишатися конкурентноспроможними та затребуваними на ринку перекладацьких послуг.

Ключові слова: адаптація, аудіовізуальний переклад, доступність, «жорсткі» навички, локалізація, «м'які» навички, штучний інтелект.

The article studies the «hard» and «soft» skills a translator needs to work with audiovisual texts. The work examines the professional competencies of a translator, which include theory and practice of translation knowledge, proficiency in the source and target languages, basic understanding of film production, specifics of subtitling, dubbing and voice-over translation, technical knowledge of the audiovisual translation domain, the ability to use programs and platforms, cultural competencies – knowledge of culture and cultural values, standards and taboos in the language of the native and foreign cultures, the ability to adapt an audiovisual product to a certain culture, terminological proficiency, the ability to analyze material, and constant development in the professional field. There is a need to make audiovisual texts accessible, so this skill is no less important than those listed above. Adaptation of texts for people with visual and hearing impairments is a necessary component in the study of audiovisual translation. The work also studies the main social and communicative skills, namely verbal and non-verbal communication skills and active listening skills, the development of emotional intelligence, creative and critical thinking, leadership skills, and the ability to work in a team, etc. We touch upon the possibilities of artificial intelligence vs translation in the audiovisual field and attempt to clarify what skills a translator needs to develop in the era of AI. The combination of linguistic and technical skills, specialized knowledge in the domain of audiovisual content production, understanding of AI tools, culture and «soft» skills enable translators to remain competitive and in demand in the translation services market.

Key words: accessibility, adaptation, artificial intelligence, audiovisual translation, «hard» skills, localization, «soft» skills.

Постановка проблеми. Наша стаття охоплює низку *актуальних* питань, пов'язаних із сучасними викликами в галузі перекладознавства, зокрема в аудіовізуальному перекладі. Стрімкий розвиток та постійні нововведення в галузі вимагають формулювання та вивчення конкретних питань, що уможливить вирішення та прогнозування наявних та майбутніх викликів. Аудіовізуальний переклад не є новим для дослідження, але з огляду на все більшу візуалізацію в різних сферах, зростає об'єм візуальної та аудіовізуальної продукції, який необхідно перекладати та адаптувати. Візуалізація інформації стає дедалі популярнішою через те, що великі обсяги контенту можна подати компактно, лаконічно та логічно, що спрощує та пришвидшує сприйняття нової інформації. Це вимагає вміння працювати з матеріалом такого роду, сприймати аналізувати, адаптувати та перекладати його. Активний розвиток машинного перекладу та штучного інтелекту встановлює нові правила гри, тож перекладачам необхідно бути готовими до викликів та розуміти переваги запропонованих обставин. Щоб конкурувати на ринку та бути успішним у своїй професії, перекладач має оволодіти основними «жорсткими» та «м'якими» навичками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Згідно стандартам ISO 17100:2015, до професійних вимог належать [1; 2; 3]:

- Мовна компетенція – володіння мовою оригіналу та мовою перекладу на професійному рівні, володіння спеціалізованими знаннями про тексти різних типів;
- Перекладацька компетенція, тобто знання теорії та практики перекладу (уміння застосовувати перекладацькі стратегії та трансформації), здатність розуміти контекст та передавати зміст тексту згідно з стандартами, специфікаціями та вимогами замовника;
- Культурна компетенція – знання культури мов оригіналу та перекладу, розуміння цінностей, традицій, реалій, табу, мовних стандартів, поведінки;
- Технічна компетенція – знання перекладацьких програм та платформ;
- Галузева компетенція, тобто наявність знань про певний домен, володіння термінологією цієї сфери, уміння використовувати термінологію та стиль, притаманні певній галузі;
- Компетенції у здобутті нових знань, аналізі та опрацюванні нової інформації.

За стандартом EN ISO 17100:2015 зазначено такі інструменти, якими має володіти перекладач [2; 4]: системи менеджменту контенту (CMSs); системи авторингу; настільні видавничі системи; програмне забезпечення для обробки текстів; системи менеджменту перекладу (TMSs); інструменти пам'яті перекладів (TM); системи автоматизованого перекладу (CAT); інструменти забезпечення якості; інструменти перевірки; інструменти локалізації; машинний переклад (MT); системи менеджменту термінології; програмне забезпечення для менеджменту проєктів; програмне забезпечення для перетворення мовлення в текст.

«М'які» навички, необхідні перекладачеві є достатньо універсальними і можуть бути застосовані і для інших професій, однак якщо говорити про *soft skills* аудіовізуального перекладача, то ми можемо конкретизувати і виділити навички, специфічні для галузі. Дамо визначення «м'яким» навичкам. Це комплекс міжособистісних якостей, ментальних і емоційних здібностей та здатності до адаптації. Це невимірювані навички, які стосуються комунікації, уміння працювати та розв'язувати проблеми в команді та самостійно, навички креативності, уміння синтезувати ідеї, критичного мислення (ставити інформацію під сумнів) та емоційного інтелекту, уміння активно слухати та адаптуватися до запропонованих обставин [5]. До комунікаційних навичок можна віднести не тільки вербальні уміння, але і уміння розрізняти міміку та жести. Активне слухання – це техніка комунікації, що полягає на свідомій концентрації на співрозмовнику, тобто вербальна та невербальна підтримка співрозмовника, перефразування, уточнення, емпатія, відображення емоцій співрозмовника [6]. Емоційний інтелект важливий для перекладача, оскільки дає йому можливість зрозуміти власний емоційний стан та стан іншої людини, дає здатність симпатизувати та відчувати емпатію [7, с. 262], а також керувати своїми емоціями в стресових ситуаціях та відповідно реагувати.

Мета статті – надати чітке уявлення про «жорсткі» та «м'які» навички, необхідні аудіовізуальному перекладачу в еру активного розвитку штучного інтелекту, а також вимог щодо доступності та відповідності окремій лінгвокультурі. Завданням статті є короткий огляд «жорстких» та «м'яких» навичок, їх визначення та актуальність для професії; огляд професійних компетенцій за ISO 17100:2015 про вимоги до постачальників перекладацьких послуг щодо професійних вимог та професійної придатності [1]; визначення соціально-комунікативних навичок, які можуть сприяти професійному зростанню перекладача.

Виклад основного матеріалу. «Жорсткі» та «м'які» навички аудіовізуального перекладача частково збігаються з вимогами до вмінь та навичок будь-якого перекладача, але є певні нюанси, що стосуються аудіовізуальної галузі. Окрім зазначених вище, пропонується детальніше розглянути ті, що відповідають вимогам та викликам галузі:

- Здатність синтезувати та перефразувати (знання технік вилучення, додавання, стискання інформації);
- Лінгвістична креативність;
- Здатність аналізувати та створювати тексти на основі їхнього стилю мовлення;
- Добре знати культури та вміти локалізувати текст перекладу до вимог цільової культури;
- Вміння використовувати конкретні аудіовізуальні перекладацькі програмами (субтитрування, дублювання, аудіоопис тощо);
- Вміння користуватись програмами для оцифрування, кодування або конвертації аудіовізуальних матеріалів в інший формат;
- Знання стратегій пошуку ресурсів та документації;
- Здатність переглядати текст і зображення разом;
- Знання липсинку, дубляжу, та постановки голосу, використання символів, використання часових кодів тощо;
- Налаштування субтитрів відповідно до швидкості читання цільової аудиторії;
- Знання найбільш підходящих стратегій та прийомів перекладу;
- Здатність керувати аудіовізуальними перекладацькими проектами;
- Знання професії та ситуації на ринку праці [8, с. 91; 9, с. 338–339].

Важливим вмінням аудіовізуального перекладача є адаптувати та створювати тексти для осіб з порушенням зору чи слуху. Перекладачеві треба пам'ятати, що монологи, діалоги, полілоги та звукові ефекти роблять сцену реалістичною; звук і музика створюють безперервність розвитку фільму. Тож, для перекладу аудіовізуальної продукції для цих двох аудиторій, перекладач має адаптувати текст до певних вимог: важливі елементи звукоряду мають бути передані вербально (письмово – для осіб з порушеннями слуху (субтитри); усно, між діалогами, передають візуальну складову фільму для осіб з порушеннями зору (аудіоопис / аудіо дескрипція). У субтитруванні рекомендовано використовувати іконічні знаки, різні кольори шрифту чи тла, емотикони на початку речення, знаки оклику та питальні знаки на позначення емоційності висловлення та для полегшення розуміння тексту. Бажано використовувати прості синтаксичні конструкції та уникати надмірно складної стилістично забарвленої лексики, але без надмірної адаптації [10; 11; 12].

Компетенція перекладача в сфері локалізації полягає у здатності ефективно долати лінгвокультурні розбіжності між вихідною та цільовою мовами. Під цим ми розуміємо як знання мови, так і глибоке розуміння культури країни, включаючи її цінності, звичаї, соціальні норми та навіть особливості менталітету. Тоді компетентний перекладач може гарантувати, що перекладені матеріали будуть не лише точними та звучатимуть природно, але й зберігатимуть культурну прийнятність та будуть цікавими для цільової аудиторії. Креативність дозволяє мислити нестандартно, щоб вирішувати лінгвістичні або культурні проблеми, що виникають при перекладі. Ідіоматичні вирази та гумор часто можуть не перекладатися, тоді перекладач може застосувати творчий підхід та компенсувати інформацію, вдавшись до транскреації [13, с. 101].

Якщо перекладач має справу з мультимедійним контентом, необхідне розуміння основ аудіовізуального перекладу. Така локалізація може залучати дублювання та субтитрування, що потребує вміння адаптувати переклад до обмежень аудіовізуального формату, наприклад розуміти принцип ліпсингу, синхронізацію голосу або дотримуватись дозволеної кількості символів у рядку субтитра [14, с. 312–315].

В епоху ШІ перекладачі мають покращувати володіння мовою, в плані точнішого розуміння оригіналу та більш чутливого за контекстом перекладу. ШІ ще має труднощі з розпізнаванням певних ідіоматичних виразів, культурних нюансів тощо. Перекладач має помічати культурні нюанси, вербальні чи невербальні, також місцеві реалії, відсилки та адаптувати текст до місцевої культури, зберігаючи зміст і повагу до місцевих звичаїв.

Перекладачі мають бути здатні працювати з кількома мовами та мати базові знання в сфері перекладу, з якою вони працюють.

Важливо вміти використовувати інструменти ШІ як доповнення до своєї роботи для редагування чи пост-редагування та слідкувати за новими досягненнями в області ШІ та вміти інтегрувати їх в перекладацький процес. Також, працюючи з ШІ, необхідно пам'ятати про безпеку та конфіденційність інформації. Не менш важливо дотримуватися стандартів етики та культурної чутливості.

Навичка творчого письма є не менш важливою – вона допоможе адаптувати тон та стиль тексту для конкретної аудиторії, чого ШІ не завжди може зробити. Тексти, перекладені за допомогою ШІ мають «сухий» беземоційний стиль, тому вміння творчо і природньо перекладати є вирашним для перекладача.

Висновки. У статті розглянуто *soft* та *hard skills*, необхідні для якісного перекладу та успішної діяльності аудіовізуального перекладача в умовах розвитку ШІ та зростаючих вимог до доступності інформації, а також лінгвокультурної відповідності перекладеного тексту. В роботі проаналізовано актуальність навичок володіння сучасними інструментами перекладу, зазначена важливість знання стандартів та вимог за ISO, окреслено мовні, перекладацькі, культурні, галузеві компетенції, необхідні для професійної діяльності перекладача. «М'які» навички, які ми виділили як необхідні для перекладу, набувають важливішого значення, оскільки дозволяють перекладачеві бути конкурентоспроможним в своїй області. Серед *soft skills* особливе місце займають крос-культурна чутливість та креативне мислення, які допомагають локалізувати продукт, адаптуючи його під певну культуру, уможлиблюють роботу з матеріалом, де є певні обмеження, як-от робота з субтитрами. Також вони знадобляться для транскреації. Критичне мислення є не менш важливими, оскільки може стати у нагоді при редагуванні та пост-редагуванні, роботі зі штучним інтелектом, аналізі матеріалу, оцінці якості перекладу тощо.

Таким чином, успішний аудіовізуальний перекладач має поєднувати перекладацькі та культурні компетенції, технічну грамотність із розвиненими соціальними компетенціями, що дозволяє адаптуватися до викликів сьогодення у перекладацькій сфері.

Перспективи. Динамічні зміни в галузі перекладу окреслюють такі перспективні напрями для подальших досліджень: вивчення інструментів ШІ в аудіовізуальному перекладі, дослідження впливу «м'яких» навичок та їх застосування у діяльності перекладача, а отже і приділення більшої уваги вивченню «м'яких» навичок при підготовці перекладачів, дослідження етичних аспектів з огляду на широке використання ШІ та посилення культурної складової для перекладу для потреб різних лінгвокультурних аудиторій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. ISO 17100:2015 Translation Services-Requirements for Translation Services. URL: <https://www.iso.org/obp/ui/ru/#iso:std:iso:17100:ed-1:v1:en> (дата звернення: 15.04.2025).
2. Амеліна С.М., Тарасенко Р. О. Орієнтація професійної підготовки перекладачів на вимоги міжнародних стандартів щодо реалізації перекладацьких проектів. *Педагогіка формування творчої особистості*.

мості у вищій і загальноосвітній школах. 2016. Вип. 51 (104). С. 60–66. URL: https://www.researchgate.net/publication/322790612_Orientacia_profesijnoi_pidgotovki_perekladaciv_na_vimogi_miznarodnih_standartiv_sodo_realizacii_perekladackih_proektiv (дата звернення: 15.04.2025).

3. ISO 17100: Вимоги до перекладачів. URL: <https://kls-agency.com.ua/blog/2022/06/29/iso-17100-vymohy-do-perekladachiv/> (дата звернення: 15.04.2025).

4. British Standards EN ISO 17100:2015 Translation Services. Requirements for translation services. London : British Standards Institution, 2015. 30 p.

5. Vvedenska T. Hard and soft skills formation in training interpreters in the XXI century. *Вісник Дніпропетровського університету Серія психологія*, 2014. № 22(9/1). С. 114–118. DOI: 10.15421/101415.

6. Український психологічний хаб. URL: <https://www.psykholoh.com/post/> (дата звернення 19.04.2025).

7. Подофей С. О. Емоційний інтелект особистості й особливості його становлення. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Психологічні науки*. 2019. Вип. 1. С. 260–265.

8. Vulpoiu E.-L. Audiovisual Translators and the Skills Needed for this Profession in Romania. *Scientific Bulletin of the Politehnica University of Timișoara Transactions on Modern Languages*. 2021. Vol. 20, Issue 1. Pp. 88–99.

9. Cerezo M. B. La didáctica de la traducción audiovisual en España: Un estudio de caso empírico-descriptivo. Universitat Jaume I. Tesis doctoral. Castellón de la Plana, 2012. 574 p. URL: www.tesisenred.net/bitstream/handle/10803/83363/bcerezo.pdf?sequence.

10. Досвід європейських країн щодо забезпечення потреб людей з вадами зору та слуху у сфері телерадіомовлення. URL: <http://www.nrada.gov.ua/ua/mizhnarodnadiyalnist/126777716/14434.html>. (дата звернення: 21.04.2025).

11. Audiovisual Translation: Subtitling for the Deaf and Hard-of-Hearing. URL: http://www.academia.edu/1589609/Audiovisual_translation_Subtitling_for_the_deaf_and_hard-of-hearing (дата звернення: 23.04.25).

12. Orero P. Topics in Audiovisual Translation. URL: https://www.researchgate.net/publication/271158907_Pilar_Orero_editor_Topics_in_Audiovisual_Translation

13. Gaballo V. Exploring the Boundaries of Transcreation in Specialized Translation. *ESP Across Cultures*. 2012. Vol. 9. P. 95–113. URL: [https://edipuglia.it/wp-content/uploads/ESP 2012/Gaballo.pdf](https://edipuglia.it/wp-content/uploads/ESP%2012/Gaballo.pdf) (дата звернення: 20.04.2025).

14. Mangiron C. Video games localization: Posing new challenges to the translator. *Perspectives: Studies in Translatology*. 2006. Vol. 14. № 4. P. 306–317. DOI: 10.1080/09076760708669046.